

Kohus lahendab Sinu pere muresid

Juhendmaterjal lapsele,
keda kohtunik soovib ära kuulata

Sissejuhatus

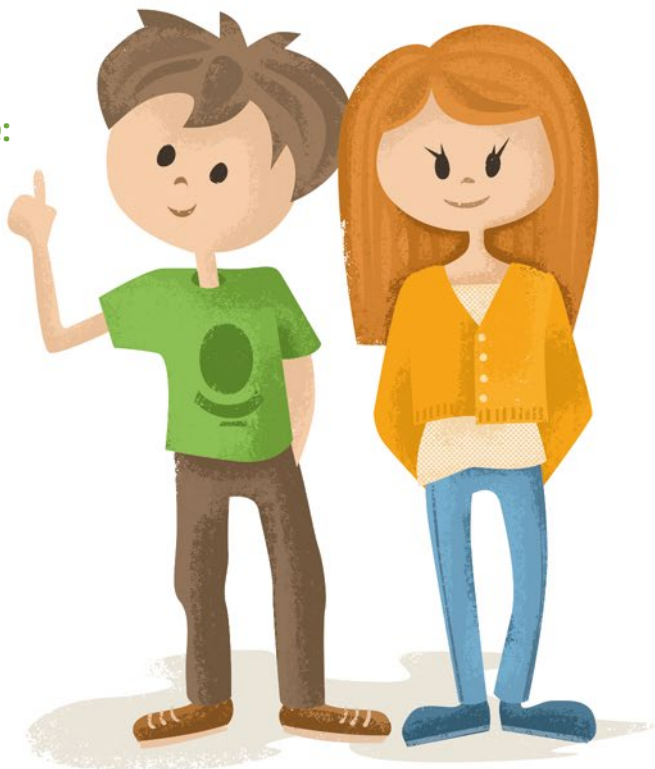
Hoiad käes voldikut, mis aitab Sul paremini aru saada, mis on kohus, kes seal töötavad ja mida pead Sina teadma ja tegema, kui oled oodatud ärakuulamisele. Nii võib juhtuda näiteks siis, kui kohtunik tahab kuulda Sinu arvamust, et aidata lahendada Sinu pere puudutavaid muresid.

Kuna olukord võib alguses tunduda veidi võõras, oleme siia kirja pannud vajaliku info, et Sa ennast kohtunikuga rääkides kindlamalt tunneksid.

Kõige olulisem on teada, et kohtunik tahab Sulle ainult parimat ja tema jaoks on oluline teada, mida Sina asjadest arvad.

Voldikus selgitatakse Sulle:

- › Miks võib kohtunik tahta Sinuga rääkida ja mida tähendab kohtus ärakuulamine?
- › Kes on teised inimesed kohtus ja mida nemad teevad?
- › Miks Sulle kohtus esindaja määratakse?
- › Mis kohtus toimub?
- › Mis saab pärast kohtunikuga rääkimist?

Mis on kohus?

Kohus on koht, kus inimesed arutavad oma erimeelsusi ja püüavad neid lahendada. Kohtus töötavad kohtunikud, kes kuulavad inimesed ära ja aitavad neil kokku leppida, lahendusi leida või otsustavad, kuidas mure lahendada. Mõnikord vajab kohtunik ka Sinu abi.

Kohtuistungid toimuvad **kohtumajas**. Uuri juba aegsasti välja, kuidas kohtumajja jõuda ja kui kaua see aega võtab. Tavaliselt on kohtumaja Sinu kodu lähedal, kuid vahel on vaja ka natuke kaugemale sõita.

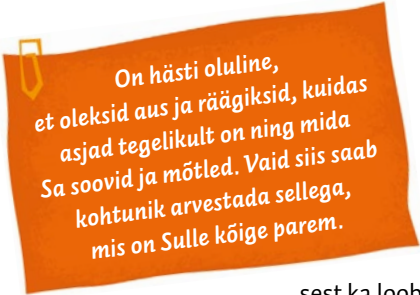

Mida tähendab kohtus ärakuulamine?

Kohtunik vajab Sinu abi näiteks siis, kui Su vanemad lähevad lahku ja nad ei jõua omavahel kokkuleppele, kuidas Sinu eest hoolitseda nii, et Sinul oleks kõige parem. Kohtunik soovib teada, **mida Sina tunned ja olukorrast arvad**.

Lapse arvamuse ja tunnete teadasaamist kohtus nimetatakse **lapse ärakuulamiseks**.

Lapse ärakuulamine on üks osa kohtuniku tööst. Kohtunik kuulab ära ka kõik teised olulised inimesed – Sinu vanemad, vajadusel ka õed ja vennad, õpetajad või teised, kes Sind ja Su peret tunnevad.

On hästi oluline, et oleksid aus ja räägiksid, kuidas asjad tegelikult on ning mida Sa soovid ja mõtled. Vaid siis saab kohtunik arvestada sellega, mis on Sulle kõige parem.

Eesmärk on jõuda heale kokkuleppele. Kui vaidlust ei saa muidu lõpetada, otsustab kohtunik ise, mis on hea Sinu ja Su pere jaoks.

Seaduse järgi peab kohus Su ära kuulama, kui oled vähemalt **10 aastat vana**. Nooremate lastega räägib kohtunik siis, kui ta leiab, et laps on selleks valmis. Kohus võib Su ärakuulamisest ka loobuda, aga selleks peab olema väga oluline põhjus.

Kohtumajas võib kohtunik Sinuga rääkida oma kabinetis, kohtusaalis või eraldi toas, mis on mõeldud just lastega rääkimiseks. Selliseid tube nimetatakse **lastetubadeks**, nendes on mõnikord mänguasju, joonistamiseks pliiatseid ja lugemiseks raamatuid. Võib ka juhtuda, et kohtunik külastab ise Sind **kodus** või tuleb ja räägib Sinuga hoopis **koolis, lasteaias või mõnes muus kohas**, mis on Sinu jaoks tuttav ja turvaline.

Kohtunik **otsustab, kus ja kuidas on tema arvates kõige parem Sinuga rääkida ja kellel ta Sinuga kaasa lubab tulla**. Tavaliselt tahab kohtunik Sinuga üksi rääkida, vanemad peavad siis ootama. Kui Sul on ka õdesid või vendi, võib kohtunik rääkida teie kõigiga koos või eraldi. Samuti otsustab kohtunik, kas ta soovib, et kohal oleks ka lastekaitsetöötaja, psühholoog või Sinu esindaja, kes saavad Sind toetada. Alati ei pruugi kõik need inimesed kohal olla. Kohtunik hindab selle otsustamiseks alati igat olukorda eraldi.

Keda Sa kohtus kohata võid ja mida nad teevad?

Kõigil inimestel, kellest siin juttu tuleb, on kohtus oma kindel ülesanne ja kõik nad aitavad kaasa lapse jaoks parima lahenduse leidmisele.

Kohtunik kuulab kohtus ära kõik inimesed, kes on vaidlusega seotud ja püüab selle põhjal teha olukorra lahendamiseks otsuse, mis on Sinu jaoks kõige parem. Kohtunik jälgib, et inimesed austaksid seadusi ja käituksid reeglite järgi. Kohtunik võib kanda musta riietust, mida nimetatakse talaariks. Lastega rääkides kohtunik talaari tavaliselt ei kanna, siis ta näeb välja nagu tavaline täiskasvanu.

Advokaat aitab vaidluse osapooltel seadustest aru saada, vajalikke dokumente koostada ja neid kohtus abistada. Advokaadid esindavad ka lapsi – näiteks kui olukord on väga keeruline, vanemad tülitsevad omavahel või muudel juhtudel, kui lapsel on vaja oma esindajat.

Ka Sinu esindaja on advokaat ja tema kaitseb kohtus Sinu huvisid. Sinu advokaadi eest ei pea Su pere maksma, tema saab palka riigi käest.

Lastekaitsetöötaja hoolitseb selle eest, Sul oleks hea olla ja Sinu õigused oleksid kaitstud. Lastekaitsetöötaja räägib Sinu ja Su vanematega, et saada teada, kuidas Sul läheb ja mis on Sinu jaoks kõige parem. Ta kuulab Sinu muresid ja rõõme, vaatab, et Sul oleks turvaline ja hea olla ning pakub Sulle ja Su vanematele tuge ja abi.

Kohtuistungi sekretär paneb kõik kohtus räägitu täpselt kirja.

Räägi kindlasti oma advokaadile ausalt kõigest, mis Sulle muret või haiget teeb. Ka sellistest asjadest, millest võib olla raske ja valus rääkida. Vaid siis saab ta Sind kohtus aidata.

Miks võib kohtunik tahta Sinuga rääkida?

Alljärgnevalt on võimalik tutvuda erinevate olukordadega, mil kohtunik soovib lapsega rääkida. Täpsemalt saavad selgitada Sinu vanemad, esindaja või lastekaitsetöötaja.

Lapse vanemad lähevad lahku ja vaidlevad selle üle, kes ja kuidas lapse eest iga päev hoolitsema peab ja kuidas laps oma teise vanemaga suhelda saab?

Mõnikord on lahku läinud vanematel raske kokku leppida, mis on lapse jaoks kõige parem. Näiteks ei pruugi vanemad jõuda kokkuleppele, kellega laps koos elama hakkab või kuidas ja kui palju ta mõlema vanemaga aega veedab. Siis on neil vaja küsida olukorra lahendamiseks kohtu abi. Kui nii juhtub, võib kohtunik tahta lapsega rääkida, et teada saada, mida laps arvab ja tunneb.

Inimesed muretsevad, et lapsel ei ole kodus hea ja turvaline olla

Mõnikord võivad inimesed olla väga mures ja arvata, et lapse eest ei hoolitseta piisavalt hästi või et on oht, et ta saab haiget. Kui nii juhtub, peab lapse kodu lähedal töötav lastekaitsetöötaja tegema selgeks, kas lapsega on kõik hästi. Samuti võib ta paluda kohtu käest abi, et otsustada, mis on lapse jaoks kõige parem.

Kohtunik räägib siis lapse, tema pere ja teiste lapsega lähedalt kokku puutuvate inimestega, et saada teada, kas lapsel on kodus hea ja turvaline elada. Siis otsustab kohtunik, kuidas last ja tema peret aidata.

Lapsele määratakse eestkostja

Mõnikord ei ole lastel vanemaid, kes nende eest hoolitsevad. See võib juhtuda, kui vanemad on surnud, väga haiged, vanglas või neil on alkoholi või narkootikumidega probleemid. Põhjusi võib olla teisigi. Sellisel juhul otsustab kohtunik, kes hakkab lapse eest hoolitsema. Seda inimest nimetatakse **eestkostjaks**. Eestkostjaks võib saada lapse sugulane, näiteks vanaema või vanaisa, aga ta võib olla ka perekonna sõber. Vahel ei ole sobivat inimest kohe leida ja siis otsustavad lastekaitsetöötaja ja kohus, et kõige parem on lapse jaoks, kui ta elab hooldusperes või perekodus koos teiste lastega, kes on sarnases olukorras. Niisugusel juhul ütleb kohtunik, et lapse eestkostja on kohalik omavalitsus ehk linn või vald, kus laps elab. Lapse eest hoolitseb eestkostja niikaua, kuni lapse vanemad saavad seda jälle ise teha või kuni laps on saanud täiskasvanuks. Kohus suhtleb aeg-ajalt lapse eestkostjaga ja jälgib, et lapsel oleks kõik hästi ja tal oleks kõik vajalik olemas.

Kui vanemate olukord läheb paremaks, võib kohus anda lapse eest hoolitsemise õiguse neile tagasi. Seni võib aga olla nii, et laps ei ela küll vanemaga koos, aga ema või isa helistavad või käivad külas.

Kohtunikule on tähtis teada saada, mida laps olukorrast arvab ja kes on lapsele kõige tähtsamad inimesed, kes võiksid tema eest hoolitseda.

Laps lapsendatakse

Lapsendamine tähendab, et laps saab endale uue ema ja/või isa. Kohus otsustab, kas lapsendamine on lapse jaoks kõige parem. Kohus peab küsima vähemalt 10-aastaselt lapselt, kas ta on lapsendamisega nõus. Kõigepealt räägib lapsega lastekaitsetöötaja. Samuti suhtleb ta täiskasvanutega, kes last lapsendada soovivad ja teeb kindlaks, et uus lapsevanem ja kodu on lapsele parim. Pärast lapsendamist on laps uue perekonna liige. Uues perekonnas võivad olla õed või vennad ning vanavanemad. Laps võib saada endale ka uue perekonnanime.

Lapse varaga tehingu tegemine

Kui lapsel on oma vara (korter, osa majast, suurem summa raha) ja vanemad soovivad näiteks lapse korterit müüa või lapse raha eest suuri asju osta, on neil selleks vaja kohtuniku luba. Luba on vaja selleks, et kaitsta lapse huve ja heaolu ning vaadata, et vara kasutatakse üksnes lapse huvides.

Näiteks kui laps on vanaemalt päranduseks saanud korteri ja vanemad tahavad selle maha müüa, on vanematel vaja kohtuniku luba. Kui müügi eest saadakse raha, on see lapse oma. Kohus võib lapse käest küsida, mida tema vanemate plaanist arvab.

Kohus peab otsustama lapse suunamise kinnisesse lasteasutusse

Lapse kodu lähedal töötav lastekaitsetöötaja võib esitada kohtule taotluse, et kohus otsustaks, kas last on vaja suunata kinnisesse lasteasutusse. Kinnisesse lasteasutusse on vaja minna siis, kui lapse käitumine seab ohtu tema enda elu, tervise või arengu või teiste isikute elu ja tervise. Teisisõnu, laps teeb haiget iseendale (vigastab ennast) või teistele (käitub vägivaldselt teiste suhtes), tarvitab alkoholi või narkootikume või paneb toime erinevaid õigusrikkumisi, näiteks varastab. Lapsed vajavad alati oma kõrvale täiskasvanud inimesi, kes hoolivad ja aitavad. Kinnine lasteasutus tähendabki seda, et laps elab turvalises keskkonnas, tavaliselt vähemalt aasta aega, õpib sealsamas ning tema ümber on iga päev täiskasvanud, kes teda mõistavad ja toetavad.

Lapse teovõime laiendamine

Laps ei saa teha iseseisvalt kõiki otsuseid, kuna tal on piiratud teovõime, sest laps ei saa veel aru kõikidest tagajärgedest, mida eri otsused kaasa toovad.

Seetõttu ei saa lapsed näiteks abielluda, ettevõtet asutada ja teha muid toiminguid, mida võib teha 18-aastane. Kohus võib vähemalt 15-aastaselt noorel lubada nimetatud asju teha ja tema teovõimet laiendada, kui see on lapse huvides ja tema arengutase seda võimaldab. Sellisel juhul otsustab kohus, milliseid tehinguid ja mis ulatuses võib laps iseseisvalt teha.

Kohtunik võib vajadusel paluda asjatundjal, näiteks psühhiaatril lapsega rääkida, et saada teada, kas ta on piisavalt küps, et soovitud tehinguid ise teha.

Mis ärakuulamisel toimub?

Kõigepealt tutvustab kohtunik ennast ja teisi inimesi ruumis. Seejärel selgitab ta Sulle, miks Sind on kohtusse kutsutud ja mille kohta peab kohtunik otsuse tegema. Kohtunik tahab Sinuga sõbralikult juttu rääkida ja küsimusi küsida. Kohtunik võib küsida selliseid küsimusi nagu näiteks „Kuidas Sul läheb?“, „Kuidas Sa saad läbi nende inimestega, kellega Sa koos elad?“, „Kas Sul on muresid või probleeme?“, Kuidas koolis läheb?“ jne.

On väga oluline,
et kohtunik teaks,
mida Sina asjadest
arvad.

Sa saad öelda kohtunikule, mida tunned ja mida Sina soovid, et edaspidi juhtuks.

Räägi julgelt ja ausalt. Kuula tähelepanelikult kohtuniku küsimusi ja vasta neile. Kui Sa kohtuniku sõnadest või küsimustest aru ei saa, ütle seda kohtunikule. On oluline, et Sa saaksid kõigest aru.

Kohtunik või sekretär paneb kirja, mida Sa räägid ja hiljem võib ta nende märkmete abil koostada **protokolli** ehk vestluse kokkuvõtte. Protokolli saavad Sinu vanemad, Sinu esindaja ja lastekaitsetöötaja hiljem lugeda. Kui Sa soovid näha, mida teie vestlusest protokoll kirja pandi enne, kui seda näevad teised, küsi kohtuniku protokoll näha. Kui Sa tahad, et midagi öeldust jääks Sinu ja kohtuniku teada, ütle seda kindlasti ka kohtunikule.

Kui kaua ärakuulamine kestab?

Kohtunik püüab alati võimalikult kiiresti Sind ära kuulata, jutuaajamine kestab enamasti umbes pool tundi, kuid võib ka vähem või rohkem.

Mõnikord võib Sul olla vaja ka mitu korda kohtunikuga rääkida.

Pea meeles!

- › Ära kuulamisel oled Sina kõige tähtsam.
- › Sa saad öelda, kuidas Sul läheb ja mida Sa soovid.
- › On väga oluline, et kohtunik ja teised Sind toetavad inimesed (Sinu esindaja, lastekaitsetöötaja) teaksid, mida Sa tunned ja mida Sa arvad nende asjade kohta, mida arutatakse.
- › Kui Sa millestki aru ei saa, küsi alati üle!
- › Kui Sa tunned kohtunikuga rääkides, et pead minema tualetti, jooma vett või veidi puhkama, ütle seda ka kohtunikule.
- › Anna kohtunikule märku ka sellest, kui Sulle jääb midagi segaseks ja Sa ei saa hästi aru, mida Sinult küsiti. Samuti siis, kui Sulle meenub, et midagi on jäänud ütlemata ja Sulle tundub siiski, et on tähtis kohtule sellest rääkida.

*Palun, kas
Te kordaksite
uuesti küsimust!*

*Kas ma
tohin klaasi
vett juua?*

Mis juhtub pärast kohtunikuga rääkimist?

Kui kohtunik on Sinuga rääkinud ja saanud teada Sinu arvamuse, tunded ja soovid, räägib ta ka Sinu vanematega ning vajadusel ka teiste inimestega enne, kui ta teeb otsuse. Seega ei tee kohtunik otsust ainult Sinu öeldu põhjal, aga Sinu arvamus on otsustamisel väga tähtis.

Mõnikord ei ole kohtuniku otsus täpselt see, mida Sina tahaksid. Kohtunik kaalub kõiki asju, mis talle on öeldud. Alati ei saa kohtunik otsuse tegemisel võtta arvesse vaid seda, mida Sina öelnud oled. Kohtunik teeb aga sellise otsuse, et Sul oleks hea ja Sinu elu hästi korraldatud. **Kohtuniku jaoks on väga oluline, et Sinul läheks hästi!**

Kui kohtunik on otsuse teinud, selgitavad Sulle otsust Sinu vanemad, esindaja või lastekaitsetöötaja.

Kuidas Sa saad teada, miks ja millal tahab kohtunik Sinuga rääkida?

Tavaliselt võtab kohus ühendust Sinu vanematega ja annab teada, mis põhjusel ja millal kohtunik Sinuga rääkida soovib.

Mõnikord annab **lastekaitsetöötaja** või kohtu poolt määratud esindaja Sinu vanematele teada, et Sul tuleb minna kohtusse ning selgitab, kuidas see toimub. Kindlasti räägib lastekaitsetöötaja ka Sinuga, ja Sa võid teda usaldada. Ka Sinu **esindaja** kohtub Sinuga - tema ülesanne on samuti Sind kohtunikuga rääkimiseks ette valmistada.

Mõnikord leiab kohtunik, et piisab, kui Sinuga räägib lastekaitsetöötaja või Sinu esindaja. Siis räägivad lastekaitsetöötaja või esindaja ise kohtunikule Sinu jutu edasi.

Kas Sa pead kohtnikuga rääkima minema?

Seadus ütleb, et laps tuleb teda puudutavas asjas ära kuulata. Seega tuleb Sul kohtunikuga rääkima minna, kui kohus Sind kutsub.

Sul on alati võimalik öelda, millal Sul on võimalik kohtunikuga rääkida. Kohtunik püüab arvestada Sinu igapäevaste tegevustega, et koolis saaks tehtud oluline kontrolltöö või et Sa jõuaksid huviringi.

Sul on alati õigus küsida neilt inimestelt täpsemaid selgitusi.

Kõige tähtsam on meeles pidada, et Sina ei ole mitte milleski süüdi.

Miks Sulle esindaja määratakse?

Mõnikord määratakse lapsele kohtu poolt esindaja, keda nimetatakse **advokaadiks**. Tema töö on vaadata, et lapse huvid oleksid kohtus kaitstud.

Kohtu poolt määratakse esindaja näiteks siis, kui kohtunik leiab, et vanemad tülitsevad või kui kohtus arutatakse olukorda, kus lapsel ei ole kodus vanemate juures hea ja turvaline olla. Samuti võib kohus esindaja määrata, kui lapsele seatakse eestkostja või on vaja kohtu luba lapse nimel tehingu tegemiseks.

Sinu õigused

- › Sul on õigus öelda, mida Sa soovid, et kohus saaks seda lahendi tegemisel arvesse võtta. Sinu arvamus on väga oluline ja aitab kohtunikul teha otsuse, mis on Sinu jaoks kõige parem.
- › Sa võid küsida küsimusi.
- › Sul on õigus saada kogu infot Sind puudutava menetluse kohta.
- › Sul on õigus paluda kohtunikult, et kui ta Sinuga vestleb, ei oleks seal teisi inimesi.
- › Sul on õigus saada teada, mis otsuse kohus tegi.

Ärakuulamisel võid Sa paluda kohtul see mõneks ajaks katkestada, kui Sa soovid teha väikese pausi, rääkida oma esindajaga või teise kaasas oleva inimesega.

Sinu eriõigus, kui oled vähemalt 14 aastat vana.

- › Kui Sa oled vähemalt 14 aastat vana, on Sul suuremad õigused kui väiksemal lapsel. Sul võib olla kohtuasjas iseseisev kaebeõigus ning kohtul on kohustus kohtulahend Sulle isiklikult teatavaks teha. Kaebeõigus on sul siis, kui kohtulahend puudutab Sind isiklikult (näiteks Sulle eestkoste määramine, vanemate hooldusõiguse küsimused ja vanematega suhtlemise korraldamine). Sellisel juhul on kohtuotsuse tegemiseks vaja, et Sind ära kuulataks. Kohus edastab kohtulahendi Sulle e-kirjaga või posti teel.

- › Iseseisev kaebeõigus tähendab, et Sa võid Sind puudutavas kohtuasjas tehtud lahendi ilma oma vanemate või esindaja abita edasi kaevata kõrgema astme kohtusse, kui Sa leiad, et Sinu õigusi on rikutud. Küsi aga kindlasti kohtusse kaebuse kirjutamisel abi ja pea meeles, et kohtulahendis on kirjas, mitu päeva on Sul aega kaebuse esitamiseks

Sinu eriõigus, kui oled vähemalt 15 aastat vana

- › Kui väikest last esindab kohtus tema vanem või talle määratud eestkostja, siis kui Sa oled vähemalt 15 aastat vana, on Sul iseseisev menetluses osalemise õigus seadusliku esindaja järelevalve all ja kaasabil.
- › Kohus võib laiendada vähemalt 15-aastase alaealise teovõimet, määrares ära tehingud, mida Sa võid iseseisvalt teha.

Kohtumaja külastamine

Enne kohtunikuga rääkimist on hea mõte kohtumaja külastada. Nii on Sul julgem hiljem kohtusse minna. Sa võid lastekaitsetöötajalt või oma advokaadilt küsida, kas Sa saad seda teha. Vahel on see võimalik, vahel mitte. Kui tunned, et Sul on seda vaja, küsi julgesti. Sa võid minna kohtumaja külastama kellegagi koos – näiteks oma vanemate või lastekaitsetöötajaga.

Kohtumajja sisenedes tuleb Sul esmalt **läbida turvakontroll**. Kohtutöötajad vaatavad läbi Sinu kaasa võetud asjad ning Sul tuleb käia läbi turvavärava – nii kontrollitakse, et inimesed ei võtaks kohtusse kaasa keelatud esemeid. Kui Sul juhtub kaasas olema asi, mida ei tohi kohtumajja viia, võetakse see hoiule. Kohust ära minnes saad asja tagasi. Kõigis kohtumajades ei pruugi selline kontroll toimuda.

Pea meeles!

- › Ole kohtus õigeaegselt kohal!
- › Võta kohtusse kaasa isikut tõendav dokument, näiteks õpilaspilet, ID-kaart või pass.
- › Mine kohtusse puhanuna ja viisakates riietes.
- › Enne kohtunikuga rääkima minekut lülita välja oma mobiiltelefon ning võta ära müts ja üleriided.

Kust saad abi?

Kui Sa tahad kellegagi neil teemadel nõu pidada, võid helistada lasteabi telefonil või chattida aadressil www.lasteabi.ee. Lasteabiga võid ühendust võtta ükskõik mis päeval või kellaajal.

LASTEABI TELEFON

116111

www.lasteabi.ee

LASTE OMBUDSMAN

6938404

info@õiguskantsler.ee

MTÜ Lastekaitseliit

www.lastekaitseliit.ee

lapsesobralikmenetlus.just.ee

JUSTIITSMINISTEERIUM

EESTI KOHTUD